

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ OPERASYONLARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'NİN SİVİL KATKILARI

Yrd. Doç. Dr. Siret Hürsoy
Ege Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

• • •

Özet

Birleşmiş Milletler'in (BM), geç kalınmış olmasına rağmen ciddi bir yapılanmaya ihtiyaç duyduğu günümüzde hemen hemen tüm ilgili çevreler tarafından kabul edilmektedir. Geniş kapsamlı yapısal reformları daha 2000 yılında ortaya çıkan *Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları Panel Raporu* ("Brahimi Raporu") kapsamında örgütün kurumsal yapısı ve operasyonları alanlarında gerçekleştirme çabası içerisinde olunmakla birlikte, bu reformların şimdiden örgütün faaliyetlerine hissedilir bir şekilde yansımaya başladığı gözlenmektedir. Bu makalenin amacı, örgütün genel bir kurumsal yapılanması üzerinde durmaktan ziyade barış operasyonlarının yeniden nasıl yapılandırılmaya çalışıldığının analizini yapmak olacaktır. Ayrıca, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye'nin barış operasyonlarına yaptıkları kayda değer sivil personel katkıları ve sivil kriz yönetimi kapasiteleri ortaya konarak, BM kapasite ve etkinliğini artırabilmek için Brahimi Raporu tavsiyeleriyle birlikte paralel gelişmekte olan AB ve Türkiye içerisindeki oluşumlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: BM, Türkiye, AB, Brahimi, barış operasyonları.

Civilian Contributions of the European Union and Turkey within the Framework of Restructuring the United Nations Peace Operations

Abstract

At the present time, almost all relevant circles recognise that the United Nations (UN) – though it has been late – needs serious restructuring. Albeit it has yet been in the effort of struggling to realise a wide-range of structural reforms that have appeared in the year 2000 in the sphere of organisation's institutional structure and operations within the perspective of *Report of the Panel on United Nations Peace Operations* (the "Brahimi Report"), these reforms have already begun to observably be reflected on the activities of the organisation. The aim of this article is to analyse how peace operations are tried to be restructured, rather than focusing on the institutional structuring of the organisation in general. Also, whilst the European Union (EU) and Turkey's promising civilian personnel contributions and civilian crisis management capacities to peace operations will be set forth, the formations in the EU and Turkey that are developing in parallel with Brahimi recommendations to increase the capacity and effectiveness of the UN will be assessed.

Keywords: UN, Turkey, EU, Brahimi, peace operations.

Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası dönemde, ülkeler ve uluslararası organizasyonların çatışmaların engellenmesi ve kontrol edilmesinde kullandıkları metotların değişime uğraması önemli bir yeniliktir. Bu değişime yol açan en önemli sebeplerden birisi, güvenlik kavramı anlayışının sadece askeri olarak algılanmaktan çıkıp güvenliğin normatif boyutunun da aynı disiplin içerisinde alınmasıdır. Soğuk Savaş döneminde ise Batılı ülkeler müttefikleri ile birlikte birçok krize karşı uzunca bir süre stratejik algılamalarını değişik uluslararası örgütler içerisinde askeri odaklı caydırıcı yöntemlerle düzenlemeye ve birbirlerine uyumlaştırmaya çalışmışlardır. Bu stratejik algılamadaki uyumun ise daha çok Doğu-Batı ekseninde ortaya çıkan ideolojik zıtlıktan doğan askeri tehdit ve zorlayıcılık çerçevesinde gerçekleştirilmesinden daha etkili başka bir alternatifi yoktu. Askeri tehdit ve zorlayıcılık çerçevesinde gerçekleştirilecek olan bir stratejik uyum ise tehditlere ancak askeri açıdan cevap verebilecek bir yapı içerisinde olacaktır.

Bu görünüm içerisinde, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasından birinci derecede sorumlu olan BM, Soğuk Savaş döneminin uzun süreli ve cesaret kırıcı uyuşmazlıklarıyla gerek masa başında gerekse barış operasyonları çerçevesinde yüzleşirken, iki başat gücün (ABD ve SSCB) başını çektiği iki kutuplu dünyanın şartlarında mücadele vermek zorundaydı. Soğuk Savaş'tan hemen sonra ise sürekli bir şekilde değişen uluslararası güvenlik ortamının beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ve kurumlarının kapasite ve performansını artırabilmek için BM pek çok önemli adım atmıştır. Atılması gereken daha başka önemli adımların olduğu ve bunun için de ciddi reformların yapılması gerektiği Brahimi Raporu tarafından açıkça BM barışı koruma ve bununla bağlantılı çatışma sonrası barışın kurulması tasarısı, planı ve idamı kapsamında tavsiye edilmiştir (UNGASC A/55/305, 2000).

Bu çerçevede, bu makale *ilk* önce BM'nin çatışma öncesi ve sonrası rehabilitasyon çalışmalarını analiz ederek ulus inşasına yapabileceği katkıları ortaya koyacaktır. *İkinci* bölümde, AB'nin BM barış operasyonlarına katkısı mercek altına alınarak AB ve BM arasında gerçekleştirilen bir dizi antlaşma üzerinde durulacaktır. *Üçüncü* bölümde, Türkiye'nin BM barış operasyonlarına vermiş ve vermekte olduğu sivil ve askeri katkı ortaya konarak, Türkiye'nin BM içerisinde giderek artan etkinliği incelenecektir. *Dördüncü* bölümde, Brahimi Raporu tavsiye kararlarından önemli bazı kesitler alınarak detaylı bir şekilde analiz edilecek ve bu tavsiye kararları ile paralel gelişmekte olan AB ve Türkiye'nin kapasiteleri değerlendirilecektir. *Sonuç* olarak ise BM'nin kapasite ve etkinliğini sivil kriz önleme ve sivil kriz yönetimi stratejileri alanlarında geliştirmeyi bir dizi reformla gerçekleştirmenin, yeni sivil "araçlar" olarak bilinen polis, hukuksal düzen, sivil koruma ve sivil yönetim çevresinde odaklanarak mümkün kılınabileceği belirtilerek, AB ve Türkiye'nin bu noktada ne derece önem teşkil ettikleri bir kez daha ortaya konacaktır.

BM'NİN REHABİLİTASYON VE ULUS İNŞASINDAKİ ROLÜ

Çatışma ortamından yeni çıkmış toplumlar arasında kalıcı ve sürdürülebilir bir güvenlik havası yaratabilmek için toplumun kendi iç dinamiklerinin harekete geçirilmesi ile oluşturulacak olan meşru kurumsal yapılar ve buna bağlı olarak demokratik bir şekilde denetlenebilen etkin bir güvenlik sektörü, sırası ile barışın ve ulusun inşasını gerçekleştirebilmek için çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığı zaman dışarıdan dayatılacak herhangi bir çözüm yöntemi, eğer toplumun iç dinamikleri harekete geçirilerek önce yapısal ve sosyal reformlar başlatılıp daha sonra da geliştirilip uygulanmaya konmazsa geri tepecektir. Ancak, göz ardı edilmemesi gereken bir nokta var ki o da çeşitli barış operasyonları alanında uzmanlaşmış kuruluş ve örgütlerin gerek teknik anlamda, gerekse finansal anlamda dış desteği olmadan, sivil-asker ve sivil-sivil arasında stratejik ve işlevsel işbirliği ve koordinasyon mümkün olamamaktadır. Bu yüzden, iyi eğitilmiş sivil uzmanların barış operasyonlarında, özellikle sosyal yapıda meydana gelen muhtemel zararların rehabilitasyonunda ve genelde karmaşık ulus inşası sürecindeki değeri ölçülemezdir.

Brahimi Raporu, BM'yi barışın inşası faaliyetlerinde daha etkili stratejiler geliştirebilmesi için Soğuk Savaş döneminden kalma geleneksel barışı koruma alanındaki doktrin ve stratejilerini acilen güncelleştirmesini tavsiye etmektedir (UNGASC A/55/305, 2000: parag.36). Sivil kriz önleme ve sivil kriz yönetim stratejileri unsurları olarak ulus inşası ve sivil toplumun rolünün desteklenmesi BM barış operasyonlarının son zamanlarda öncelikli

faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Bu yüzden Rapor, *Barışı Korumadan Sorumlu Daire*'nin (Department of Peacekeeping Affairs) yeniden yapılandırılarak barışın inşası için kendi bünyesinde bir fon oluşturmasını tavsiye etmektedir. Bu fon ise barış ve ulus inşası çabaları esnasında *Hızlı Etki Projeleri* (Quick Impact Projects) ve silahlı kişilerin *Silahsızlanma, Terhis ve Tekrar Sivil Toplumla Kaynaşması* (Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR)) için ilk etapta kullanıma sunulacak ve acilen erişilebilecek mali kaynağı oluşturacaktır. Rapor, ayrıca ulus inşası için hayati önem teşkil eden ve sivil toplumun rehabilitasyon yolu ile desteğinin alınabilmesini sağlayacak olan geniş kapsamlı demokratik kurumların inşasının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Böylece oluşturulan demokratik ortam hukukun üstünlüğünün korunabilmesi için sivil polis (CivPol), insan hakları personeli ve sivil toplum örgütlerine güvenli bir ortamda görevlerini yerine getirebilme imkanı sağlayacaktır (UNGASC A/55/305, 2000: parag.37-43). Çatışma sonrası toplumun rehabilitasyonunun devam etmesi ve ulus inşasının başarıya ulaşması BM'nin başarılı bir şekilde yönetimi, geçici idareyi, sivil polis ve diğer hukuki yapıları operasyon alanında zamanında oluşturmasına bağlıdır. BM'nin başarısı ise kendi kapasite ve programlarını diğer kurum ve organizasyonlarla (AB, Afrika Birliği, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, vs.) ortak hale getirebilmesine ve koordineli bir şekilde, yerel şartlar da göz önünde bulundurularak, hareket edebilmesine bağlıdır.

Her ne kadar da bu stratejiler barış operasyonlarının çatışmaları caydırma veya önlemede aktif diplomasi ve önleyici ekonomik çabaların yerine geçmesi anlamına gelmese de, iyi hazırlanmış ve profesyonel personelle desteklenmiş sivil operasyonlar, askeri ve askeri olmayan çabaların uluslararası barışın önündeki sorunlar ve tehlikelerle mücadelede başarı oranının artmasını sağlayacaktır.

AB'İN BM BARIŞ OPERASYONLARINA KATKISI

Brahimi Raporu'nun önemli tavsiyelerinden bir diğeri, BM barış operasyonlarına verilecek olan katkının etkili olabilmesi için yardımın ülke esasına dayandırılarak değil de, bölgesel çapta oluşumların gerçekleştirilmesi esasına dayandırılmasının gerekliliğidir. BM'de çok iyi bilinen bir eski prensip ise BM barış operasyonlarına yapılacak olan askeri ve polis gücü katkılarının ülke esasına dayandırılmasıdır ki bu ülkelerin yapacakları katkının da gönüllük esasına dayandırılması anlamına gelmektedir. BM barış operasyonlarını gönüllülük şartına bağlayan ve dolaylı yoldan sınırlayan bu anlayış, 1990'lardan sonra özellikle BM'ye katkı yapan ülkelerin askeri harcama ve personel sayısında indirime gitmeleri de buna eklenince, barış operasyonları neredeyse

gerçekleştirilemez hale gelmişti. Bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak amacı ile Brahimi Raporu önceden var olan temel bir BM ilkesini –bölgesel çapta oluşumlara gidilmesi– yeniden gözden geçirerek raporuna eklemiştir. BM Bildirgesi'nin temel metotlarından birisi, Bölüm VIII'in "Bölgesel Teşkilatlanma" ilkesini yetkilendirerek, ülkelerin kendilerine komşu bölgelerdeki sorunların barışçıl çözümünde öncü olabilmeleri için bölgesel gruplaşma oluşturmaları yolunda cesaretlendirilmeleridir.¹ Ancak böyle bir bölgesel gruplaşmayı oluşturmak, Güvenlik Konseyi'ni sürekli faaliyetleri hakkında bilgilendirmeye ve zor kullanma yöntemini gerçekleştirebilmek için de Güvenlik Konseyi'nin yetkisini alma (BM Güvenlik Konseyi yasa tasarısı) koşullarına bağlıdır.

1990'ların başından itibaren Avrupa ülkelerinin askeri harcama ve personelde indirime gitmelerine rağmen AB, sözde "bölgesel gruplaşma" olarak BM, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Batı Avrupa Birliği (BAB) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından gerçekleştirilen barış operasyonlarına katkıda bulunmuştur. Bu katkı çatışmadan yeni çıkmış toplumlara özellikle ekonomik ve yeniden yapılanma yardımı veya genelde kalkınma desteği olmuştur. 1990'dan günümüze Avrupa'nın katkısı azalma yönünde bir eğilim göstereceği yerde, bireysel Avrupa ülkelerinin katkılarının AB çerçevesinde bölgesel katkıya dönüştüğü gözlenmektedir. İngiltere'nin Sierra Leone ve Fransa'nın Côte d'Ivoire'de gerçekleştirdikleri bağımsız barış operasyonları, daha sonra AB'nin "bölgesel gruplaşma" yöntemi ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde gerçekleştirdiği barış operasyonuna dönüşmüştür.² Dahası, AB'nin 1990 sonrası ortaya çıkan NATO önderliğindeki Bosna-Hersek ve Kosova operasyonlarına destek vermesi, 1990'dan önce de var olan BM'nin Orta Doğu ve Kıbrıs misyonlarına katkılarını azaltmamıştır. Açıkça görülmektedir ki, AB'ye aday Türkiye ile birlikte çoğu Avrupa ülkesinin BM, NATO ve AGİT ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde barış operasyonlarına önemli askeri ve sivil personel katkıları, çok uluslu etkili bir operasyonda işbirliği yapmak ve bölgesel koordinasyona katkıda bulunmak için

1 Bkz. UN Charter, Chapter VIII on Regional Arrangements, Art.52: "Nothing in the present Charter precludes the existence of regional arrangements or agencies for dealing with such matters relating to the maintenance of international peace and security as are appropriate for regional action provided that such arrangements or agencies and their activities are consistent with the Purpose and Principles of the United Nations. [...]" BM Bildirgesi şu web sayfasında mevcuttur: <<http://www.un.org/>>

2 İngiltere, Fransa ve daha sonra da AB bayrağı altında gerçekleştirilen bu barış operasyonları BM Güvenlik Konseyi mandası altında gerçekleştirilmiştir.

gereklidir.³ Ancak, ortada çok ciddi bir ikilem var ki o da BM yetkilendirmesi AB barış operasyonlarına daha geniş uluslararası bir meşruluk sağlamak için gerekli olsa da, BM Bildirgesi'nde ne Bölüm VI (uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü) ve Bölüm VII (barışı zorlama) arasındaki ayrım esasta gerçeklere tam anlamıyla uymakta, ne de AB kendisini Bölüm VIII'e (bölgesel teşkilatlanma) göre bölgesel gruplaşmanın zorlayıcı faaliyetlere girişebilmesi için BM Güvenlik Konseyi'nden (BMGK) alınması gereken yetkiye bağımlı görmektedir (TARDY, 2003: 9).

1991 yılında patlak veren Yugoslavya'daki etnik çatışmalar ve BM'nin bu etnik çatışmaları engelleyici kriz idaresindeki başarısızlığı, AB'yi barış gücü operasyonlarında etkin kılabilmesi için gerekli hızla konuşlandırılacak kendi barış güçlerini AB-BAB arasında gerçekleştirilen bir dizi antlaşmayla oluşturma yoluna itmiştir. Petersberg Görevleri adı altında geliştirilen bu barış güçleri oluşumu insani ve kurtarma görevleri, barışı koruma faaliyetleri, kriz yönetimi ve barış inşası görevlerinde çarpışacak olan güçleri içermektedir. AB-BAB üye ülkeleri girişimleri ile gerçekleştirilen, ancak BAB'ın bir parçası olan Petersberg Görevleri, 1997 yılında Amsterdam Antlaşması çerçevesinde AB'ye entegre edilmiştir (WEU 1992: parag.4; TREATY OF AMSTERDAM, 1997: Title V).

2000 yılı içerisinde yeni kriz bölgelerinin ortaya çıkması (Kosova, Makedonya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Liberya, Afganistan vs.), BM ve AB arasında sağlıklı bir diyalog ve muhtemel işbirliğini barış operasyonlarının geniş askeri ve sivil kriz yönetimi alanlarında zorunlu hale getirmesi, BM'nin Brahimi Raporu ile reform sürecine girmesiyle ve AB'nin kendi güvenlik ve savunma kapasitesini Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ile geliştirme çabalarıyla aynı zamana denk gelmiştir. Bu çerçevede, Brahimi Raporu hedefi olan ve bölgesel gruplaşma yolu ile oluşturulması tavsiye edilen tabur düzeyinde askeri birlikler, AB yanında, Afrika Birliği'nin çokuluslu beş taburu ve dört Güney Asya ülkesinin (Bangladeş, Pakistan, Nepal ve Hindistan) oluşturduğu "İturi Taburu" BM'nin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki barış operasyonuna katılmıştır.

AB ve BM arasındaki işbirliğinin ileriye götürülebilmesi için gereken geniş bir faaliyet alanının bu iki kuruluş arasında mevcut olduğu AB tarafından birkaç kez "AB-BM çatışmaları önleme ve kriz yönetiminde işbirliği" (EU GAC, 2001) ve "AB ve BM arasında kriz yönetimi alanında işbirliğinin tesisi

3 Bu makale Türkiye'nin uluslararası barış ve güvenliğe BM ve AB'nin sivil sektörüne katkılarını içermektedir. Türkiye'nin diğer önem arzeden NATO ve AGİT operasyonlarını destekleyici katkıları bu makalede yer almamaktadır.

için çerçeve antlaşması” (EUROPEAN COUNCIL, 2003) dokümanlarında dile getirilmiştir. AB kendi acil müdahale kapasitesini Petersberg Görevleri altında insani ve kurtarma görevi, askeri ve polis birimlerini de içeren barışı koruma ve çarpışma görevleriyle, sivil yöneticiler, hukuksal düzen uzmanları ve sivil koruma timleri olarak BM'nin yetkisinin olduğu veya olmadığı kriz idaresi operasyonlarının gerçekleştirilebilmesi için geliştirmektedir (WEU, 1992: parag.4; FEIRA EUROPEAN COUNCIL, 2000). Gelişmekte olan AB acil müdahale gücü ilk olarak Makedonya Cumhuriyeti'ne barış operasyonu kapsamında konuşlandırılmıştır. Aynı zamanda, Brahimi Raporu tavsiyelerine uygun bir şekilde BM'ye katkıda bulunabilmek için aşağıdaki AB-BM ikili mimarisi yapılandırılmıştır: (a) irtibat noktaları kurulmuş; (b) yüksek kademe ve çalışma düzeyinde toplantılar düzenli bir şekilde gerçekleştirilmekte; ve (c) işbirliği için üç konu başlığı belirlenmiştir, (i) çatışmanın önlenmesi, (ii) kriz yönetiminin sivil ve askeri yönü, (iii) bölgesel konular: Batı Balkanlar, Orta Doğu ve Afrika (EUROPEAN COMMISSION, 2003; EUROPEAN COUNCIL, 2003).

AGSP'nin ardındaki mantık, AB'nin Balkanlar'dan Kafkaslar'a ve Orta Doğu'dan Kuzey Afrika'ya, farklı bölgelerin Türkiye'yle kesiştiği geniş bir coğrafi alanda kriz yönetimi görevini üstlenmesidir. Bu bölgeler ise doğrudan uluslararası barış ve güvenlikle alakalı çatışma bölgeleridir. AB kendine komşu bölgelerde istikrarlı bir çevre yaratabilmek için önemli bir rol üstlenme çabası içersinde ve Türkiye de bu çabaya destek verebilecek gerekli askeri kapasitelere sahip ve barış operasyonlarının sivil kanadına destek verebilecek gelişen bir sivil sektörü bulunan bir ülke olarak, BM, NATO ve AGİT gibi seçkin uluslararası örgütlerde uluslararası barış ve güvenliğe açık bir katkıda bulunmaktadır. Dahası, AB üyeliği için katılım müzakerelerine 3 Ocak 2005 tarihinde başlayacak bir ülke olarak Türkiye, ayrıca AB önderliğindeki sivil ve askeri kriz yönetimi operasyonlarına aktif bir şekilde katılmaktadır.

TÜRKİYE'NİN BM BARIŞ OPERASYONLARINA KATKISI

Kore Savaşı'ndan itibaren BM barış operasyonlarına sürekli bir şekilde katkıda bulunan Türkiye, gerek BM barış gücü, gerekse BM barışın korunması ve inşası faaliyetlerinde sürdürülebilir bir sosyal ve ekonomik kalkınma yaratmaya odaklı devlet politikasını (TCDB, 2005) dünya barışı ve güvenliğine katkıda bulunmak amacı ile istikrarlı bir şekilde sürdürdüğü gözlenmektedir. Doğu-Batı ve Kuzey-Güney eksenlerinin kesişme noktasında bulunan Türkiye, böyle bir özel coğrafi konumu itibarı ile de Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları

arasında kendiliğinden doğan hem kültürel hem de tarihi yükümlülükleri dünya barışı ve güvenliğine hizmet edebilmek amacı ile üstlenmeye çalışmaktadır.

Brahimi Raporu çerçevesinde Türkiye'nin BM barış operasyonlarına daha etkin bir bölgesel kapasitenin geliştirilmesi çabalarına tarihi katkıları, AB'nin Aralık 1999'dan itibaren *Acil Müdahale Gücü* ve *Sivil Kriz Yönetim Kapasitesi*; AGİT'in Nisan 2001'den itibaren polis ve diğer sivil uzmanların zamanında konuşlandırılmasını desteklemek için oluşturulan *Acil Uzman Yardımı ve İşbirliği Timi* (Rapid Expert Assistance and Cooperation Team); ve NATO'nun Kasım 2002'den itibaren *NATO Müdahale Gücü* oluşturma mücadelesi çerçevesinde devam etmektedir. Böylece BM'nin doğrudan gerçekleştirdiği operasyonlar dışında Türkiye, dünyanın çeşitli bölgelerinde (Afganistan, Bosna-Hersek, Kosova vs.) konuşlanmış 1,700'ün üzerinde askeri personel ve 100 kadar sivil polis ve jandarma ile barış operasyonlarına katkıda bulunmaktadır.

Günümüzde oldukça büyük sayıda Türk polis memuru BM'nin doğrudan veya dolaylı barışı koruma operasyonlarında görev yapmaktadır. 338 Türk polis memuru aktif olarak dünyanın değişik yerlerinde farklı görevlerde hizmet vermektedir. Eylül 2004 verilerine göre Türkiye bu sayı ile *Polis Gücü Katkısında Bulunan Ülkeler* sıralamasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Ürdün'ün ardından üçüncü sırada bulunurken, Nisan 2005 verilerine göre 311 sivil polis memuru ile beşinci sırada bulunmaktadır. Türkiye, BM barışı koruma operasyonları sivil kanadının önemli birimlerinden biri olan sivil polis gücüne Mart 2005 itibari ile halen şu katkıları yapmaktadır (TCDB, 2005):

- UNMIK-CIVPOL adı altında Kosova'da görev yapmakta olan polis gücünde 128 sivil polis memuru ve 79 gözetim memuru görev yapmaktadır.
- UNMIL adı altında Liberya'da görev yapmakta olan polis gücüne 34 sivil polis memuru gönderilmiştir.
- MONUC-CIVPOL adı altında Kongo Gözlem Heyeti polis misyonunda 16 sivil polis memuru bulunmaktadır.
- UNOCI adı altında Fildişi Sahili Operasyonu'nda 10 sivil polis memuru görev yapmaktadır.
- MINUSTAH adı altında Haiti İstikrar Misyonu'na 8 sivil polis memuru gönderilmiştir.
- UNMISSET adı altında Doğu Timor Destek Misyonu'nda 6 sivil polis memuru bulunmaktadır.
- UNAMSIL adı altında Sierra Leone Misyonu'na 5 sivil polis memuru gönderilmiştir.
- ONUB adı altında Brundi Operasyonu'nda 3 sivil polis memuru görev yapmaktadır.

- UNAMIS adı altında Sudan Öncü Misiyonu'nda 1 sivil polis memuru bulunmaktadır.
- UNOMIG adı altında Gürcistan Gözlemci Misiyonu'nda 5 gözlemci askeri subay görev yapmaktadır.
- UNMISUD Sudan Gözlemci Misiyonu'na ise 3 gözlemci askeri subay gönderilmiştir.

Ayrıca, AB önderliğindeki BM mandasının olduğu sivil ve askeri kriz yönetimi operasyonlarına da Türkiye artan bir şekilde katkı vermeye devam etmektedir. Türkiye aşağıdaki operasyonlara katılmış veya katılmaya devam etmektedir:⁴

- AB'nin Bosna-Hersek'te gerçekleştirilen ilk AB Polis Misiyonu'na 8 sivil polis memuru ve 6 jandarma gönderilmiştir. AB, bu misyonu Türkiye'nin 186 polis memuru ile BM Uluslararası Polis Görev Gücü'ne katkıda bulunduğu BM'den (UN Mission in Bosnia-Herzegovina) 1 Ocak 2003'te almıştır.
- AB'nin ilk askeri görevi olan Makedonya'daki Concordia Operasyonu'na 11 personel ile katılmıştır. Bu görevi AB, 31 Mart 2003 tarihinde NATO'nun Müttefik Uyumu Operasyonu'ndan (Operation Allied Harmony) almıştır. Türkiye'nin katkıları bu operasyonu takip eden sivil kriz yönetimi operasyonu Proxima'da 8 personel ile devam etmektedir (6 polis memuru ve 2 jandarma).
- AB'nin 15 Haziran'dan 1 Eylül 2003'e kadar Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde devam eden ilk bağımsız askeri operasyonu "Artemis"e Türkiye 9 personel ile katkıda bulunmuştur.
- AB'nin Bosna'daki Althea Operasyonu'na (EUFOR-Althea) Türkiye 350'nin üzerinde askerle katkıda bulunmuş ve NATO'nun İstikrar Gücü'nün (SFOR) görevi sona erdikten sonra hayata geçirilen bu operasyonun Bütünleşik Polis Birimi'ne (Integrated Police Unit) jandarma güçleriyle katkıda bulunmaktadır.

Türkiye, Brahimi Raporu çerçevesinde yeniden şekillendirilmeye çalışılan BM kurumları içerisinde çok daha aktif görevler alma çabası içerisinde. Eşsiz coğrafi konumu itibarı ile BM'nin hem Batı Avrupa ve Diğer Ülkeler Grubu (Western Europe and Other Groups (WEOG)) hem de Asya Ülkeleri Grubu coğrafi grupları içerisinde bulunması, fakat buna rağmen 44 yıldır BM'nin Güvenlik Konseyi'ndeki temsiliyet eksikliği, Türkiye'yi 21

⁴ Bu bilgiler T.C. Dışişleri Bakanlığı'ndan 20 Eylül 2004 tarihinde elde edilen "Facts and Figures on Turkey's Operational Contributions to NATO and EU Operations" dokümanından alınmıştır.

Temmuz 2003 tarihinde 2009-2010 dönemi için Batı ve Diğer Avrupa Ülkeleri Grubu'ndan Güvenlik Konseyi geçici üyeliği adaylığını açıklamasına neden olmuştur.⁵ Türkiye'nin adaylığını koyduğu ve "Turkey: Candidate to the United Nations Security Council, 2009-2010" başlıklı broşür ile yoğun bir kampanya yapmakta olduğu 2009-2010 dönemi Güvenlik Konseyi geçici üyeliği seçimleri, Avusturya ve İzlanda'nın da adaylıklarını koymaları dolayısıyla üç ülke arasında 2008 yılında BM'nin 63. Genel Kurulu esnasında yapılacaktır (TCBD, 2005).

BRAHİMİ RAPORU TAVSİYE KARARLARI, AB VE TÜRKİYE

Türkiye'nin de ciddi katkılarının olduğu barış operasyonları çerçevesinde BM ve AB'nin rolleri kısaca incelendikten sonra, AB ve Türkiye'nin kriz yönetimi kapasitelerinin BM talepleri ile uyumlu ve Brahimi Raporu tavsiyeleri ile hem askeri hem de sivil hazırlık kapsamında kıyaslanabilir izlenimi verebilir. BM'nin hızlı ve etkili konuşlanma kapasitesini geliştirmek üzere Brahimi Raporu tavsiyeleri ve Türkiye'nin de katkıda bulunduğu AB'nin kriz yönetimi kapasitesi reform çabaları arasındaki benzerlik, BM barış operasyonları için aşağıdaki kategorilerde tamamlayıcı olacaktır:

(a) Kriz Önleyici Strateji ve Barışın İnşası Metotları Geliştirme

BM bünyesinde dünyanın herhangi bir yerinde çıkması muhtemel krizleri önlemeye yönelik bilgiyi değerlendirebilecek ne tek bir uzman takımı veya farklı krizleri ve çatışmaları aynı anda takip edebilecek ve önleyici stratejileri önerebilecek tek bir ofis, ne de BM'nin barışı koruma ve inşası için uluslararası ihtiyaçlarını belirleyebilecek tek bir birim bulunmaktadır. Kriz durumlarında günlük olaylara tepki vermekten daha fazlasını yapabilmek ve barış güçlerinin daha koordineli konuşlanması amacıyla uygun stratejik planlama mekanizması geliştirebilmek için BM büroları, barış ve çatışma zamanlarında çevresini inceleyebilme yeteneğine ihtiyaç duymakta; bilgiyi özümseyip, analiz edebilmeli ve paylaşabilmeli; yeni görevlerin yönünü kestirebilmeli ve bir

5 Türkiye'nin hem Batı ve Diğer Avrupa Ülkeleri Grubu hem de Asya Grubu çalışmalarına katılmakla birlikte, esasta bu gruplar için adaylık seçimleri yapılacağı zaman Türkiye, Batı ve Diğer Avrupa Ülkeleri Grubu içerisinde yer almaktadır. Bu gruplarla birlikte BM'de toplam beş coğrafi bölge bulunmaktadır: (1) Afrika Ülkeleri Grubu; (2) Asya Ülkeleri Grubu; (3) Doğu Avrupa Ülkeleri Grubu; (4) Latin Amerika ve Karaib Ülkeleri Grubu; (5) Batı Avrupa ve Diğer Ülkeler Grubu.

departmanın veya büronun uzmanlık alanını aşan planlama ve görevlerin yerine getirilmesinde işbirliği yapabilmelidir (DURCH vd., 2003: 65). Bununla birlikte, BM'nin yerinde operasyonlarında yönetimin yeniden kurulması, geçici idare, bölgesel mali sistem, sivil toplumla ilişki ve diğer hukuki düzen kesitlerinin desteklenebilmesi için BM'nin kapasitesinin genişletilmesi gerekirken, BM'nin barışı koruyabilmesi daha önce de belirtildiği gibi kısıtlayıcı bir şekilde tamamıyla ülkelerin asker ve polis operasyonları için gönüllü önerecekleri askeri ve sivil personele bağımlıdır.

BM'nin kriz önleyici strateji ve barışın inşası metotları geliştirme girişimleri üye ülkeler arasındaki antlaşmazlıklardan dolayı daha önceleri başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Brahimi Raporu ise acilen *Barış ve Güvenlik Enformasyon Yürütme Komitesi ve Stratejik Analiz Sekreterliği* (Executive Committee on Peace and Security Information and Strategic Analysis Secretariat (EISAS)) kurulması için çağrıda bulunmaktadır (UNGA A/55/507, 2000: Bölüm II, parag.9-13). *Barışı Koruma Operasyonu Dairesi*'ne (Department of Peacekeeping Operations (DPKO)) bağlı *En İyi Uygulayış Birimi* (Best Practices Unit) ve *Durum Değerlendirme Merkezi* (Situation Centre) barış operasyonları bilgi ağını oluştururken, *Siyasi İşlerden Sorumlu Daire*'ye (Department of Political Affairs (DPA)) bağlı *Siyasi Planlama Birimi* (Policy Planning Unit) ise BM sistemi dışında destek ağı oluşturmaya çalışmaktadır. Rapor'dan doğan talep doğrultusunda, 21 Aralık 2001 tarihinde EISAS, BM Kalkınma Grubu ve İnsani İşlerden Sorumlu İdari Komitesi'nin hazırlamış olduğu "UN Plan of Action on Peacebuilding" adlı rapor Genel Sekreter tarafından onaylanmıştır (WHITE PAPER, 2001; UNGA A/56/732, 2001: parag.81).

AB'nin AGSP'yi geliştirmesi, Brahimi Raporu tavsiyeleri ile paralel gelişen BM içerisinde daha iyi bilgi paylaşımı ve analizi için BM'nin erken uyarı kapasitesi, çatışmanın önlenmesi yeteneği ve barışın kurulması metodunu güçlendirmesi açısından mükemmel araçlar sunması olarak değerlendirilebilir. AB'nin resmi metinleri açıkça AGSP'nin değerli katkılarının, "BM veya AGİT gibi öncü kuruluşların idaresindeki operasyonlarda veya AB önderliğinde gerçekleştirilecek bağımsız görevlerde," (FEIRA EUROPEAN COUNCIL, 2000; GÖTEBORG EUROPEAN COUNCIL, 2001; EU GAC, 2001: No.2356) araştırma, stratejik planlama, alan eğitimi, standartlar, seçimlerin desteklenmesi ve denetlemesi, acil konuşlandırma, teçhizat ve lojistik alanlarında kullanılabileceği taahhüdünde bulunuyor. Bu koordinasyonlu yaklaşım, Brahimi Raporu tavsiyesi olan barışın kurulması faaliyetlerinden planlama ve uygulamanın bölgesel organizasyonlar arasında bilgi değişimiyle barış operasyonlarına entegre edilmesi ile örtüşmektedir (UNGA A/55/977, 2001: parag.290-307).

AB, büyük sayıda askere sahip olmasına rağmen, daha fazla askeri beceri geliştiremediği veya elde edemediği takdirde, çarpışacak orduları acil bir şekilde barış operasyonlarına konuşlandırabilmek için hazır olamayacaktır. Daha hareketli ordular oluşturmak için Türkiye'nin de içinde bulunduğu sekiz Avrupa ülkesi 2002 yılında *Airbus* aracılığı ile A400M, yeni askeri nakil uçağı geliştirme ve AB'nin 2004 yılında barış operasyonlarına katkı amacı ile vermiş olduğu *Muharebe Grupları* (Battle Groups) geliştirme kararı bu yönde atılmış adımlardır. AB'nin BM mandası altındaki operasyonlara asker konuşlandırma niyeti ortaya konmuşsa da, AGSP'nin NATO'ya fazlasıyla bağımlı olmasından dolayı, AB kendi başına BM mandası altında bulunan NATO önderliğindeki operasyonlara AGSP'yi yalnız başına bir alternatif olarak geliştiremez. Görünüşte bu bağımlılık yakın gelecekte de devam edecektir.

Bosna-Hersek'teki uluslararası kriz önleme ve barışın kurulması çabalarına hem *Uygulama Gücü* (Implementation Force (IFOR)) hem de takipçisi *İstikrar Gücü*'ne (Stabilisation Force (SFOR)) katkıda bulunmakla Türkiye'nin NATO, BM, AGİT ve AB polis görev gücü operasyonlarına desteği giderek artmıştır. Türk askeri ve sivil personelinin gönderildiği bazı barış operasyonları, uluslararası gözlem misyonu olarak adlandırılan BM'nin Hebron'daki Uluslararası Geçici Varlığı (UNTIPH), AGİT-Gürcistan Gözlemci Grubu'na tahsis edilen personel ve halen aktif olarak Kosova (UNMIK), Liberya (UNMIL), Demokratik Kongo Cumhuriyeti (MONUC), Sierra Leone (UNAMSIL), Cote d'Ivoire (UNOCI), Doğu Timor (UNMISSET), Haiti (MINUSTAH), Brundi (ONUB) ve Afganistan'da (UNAMA, ISAF) hizmet veren personeli içermektedir.

Tüm bunlara ek olarak, sağlıklı bir kriz önleme kapasitesi ve etkili bir barışı kurma mekanizması geliştirmek için Brahimi Raporu tavsiyelerini yerine getirmek ülkeler arasında birlikte çalışma ve koordinasyonun yanında, diğer aktörlerden bölgesel organizasyonlar, uluslararası mali kuruluşlar, hükümet dışı organizasyonlar ve özel sektörle de işbirliği yapmayı gerektirir.

(b) Uzman Polis, Ceza Mahkemesi ve Diğer Sivil Personelin Atanması

15 Aralık 1995 tarihinde kabul edilen BMGK'nın 1031 numaralı yasa tasarısı ile BM Uluslararası Polis Görev Gücü, çatışma sonrası toplumlarda yerel kanun ve düzeni barışı zorlama yoluyla geliştirme ve yerel polis faaliyetlerini denetlemek için önemli bir göreve başlamıştır. Brahimi Raporu da aynı yolu izlemiş ve BM barışı koruma ve bununla bağlantılı çatışma sonrası barışın kurulmasında uluslararası sivil polisin ve ceza mahkemesi sisteminin desteği olmadan ve sivilleri koruma ile sivil yönetim için insan haklarında

eğitime önem vermeden, etkin bir şekilde işleyemeyeceği tavsiyesini yapmıştır (UNGASC A/55/305, 2000: parag.40). Öte yandan askeri ve sivil polis arasında yapılan ayırım, planlama ve destek anlamında birbirine denk bu iki organizasyonun daha etkili hareket etmelerini sağlayacaktır. BM Barış Operasyonları Dairesi'nin polisi ilgilendiren asayiş, hukukun üstünlüğünü sağlamada ve barış operasyonlarının sivil kanadının planlanmasında yetersiz kalmasına rağmen BM, asker ve sivil polis arasında yapılan ayırımdan dolayı politik ve işlevsel düzeyde barış operasyonlarında daha iyi performans sergileyebilecektir.

Karmaşık barış operasyonlarında polis, adli, hukuki ve insan hakları uzmanlarının bir araya getirilmesi daha koordinasyonlu bir kriz önleme ve barışı kurma metoduna katkıda bulunacaktır. Bu yüzden, gerekli standart ve prosedürlerin geliştirilmesinde ve operasyonların planlanmasında yetersiz kalan BM Sivil Polis Tümeni'nin kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Sivil Polis Tümeni içerisinde bulunan Ceza Hukuku ve Adli Tavsiye Birimi kadrosunun genişletilmesi, BM Barışı Koruma Operasyonu Dairesi'nin ihtiyaç duyduğu görevlerin işlevsel hukuki düzenle ilgili ihtiyaçları değerlendirebilme, karmaşık operasyonlar için etkili hukuksal düzen takımı oluşturulmasında işbirliği ve karmaşık barış operasyonlarının ihtiyaç duyduğu ceza mahkemesi personelinin bulunması, atanması, konuşlandırılması ve yönetilebilmesi kapasitelerini sağlayacaktır (UNGA A/55/507/Add.1, 2000; UNGA A/56/863, 2002). Bu tavsiyelerin gerçekleştirilebilmesi, cezai kuralların ve adli sistemin kurulmasını destekleme gibi yerel kapasitenin inşasına yardımcı olmaları ve kriz durumlarında sivil idareyi desteklemeleri için, yeterli sayıda iyi yönlendirilmiş ve eğitilmiş personelin bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, maalesef acilen konuşlandırılacak sivil polisin, hukuki düzen grubunun, sivil idareci ve koruma timlerinin geliştirilmesi halen premature kalmıştır.

BM Barış Operasyonları Dairesi'nin Askeri ve Sivil Polis Personeli 2000 ve 2003 Verilerinin Karşılaştırılması (DURCH vd., 2003: 55)

	2000 YILI (BRAHIMI RAPORU)		2003	
	Askeri Personel	Sivil Polis	Askeri Personel	Sivil Polis
Barışı Koruma Operasyonu	27,365	8,641	33,852	4,435
Merkezde Görevli	32	9	63	20
Merkez üstte ve operasyondaki sivil polis oranı	0.1%	0.1%	0.2%	0.4%

Brahimi Raporu tavsiyesi olan ve Genel Sekreter tarafından da desteklenmesi sonucu BM'ye üye ülkeler hızlı ve etkili konuşlanma kapasitesi geliştirerek geleneksel operasyonlara (örneğin sınır devriyesi) 30 gün ve karmaşık operasyonlara (örneğin etnik çatışma) ise 90 gün içerisinde müdahale edebilmek üzere BMGK'dan karar çıkartılmasını kararlaştırmıştır. Bu operasyonlara sırası ile 5,000 ve 10,000 olmak üzere asker ve bu sayılara denk polis (4,000-8,000) ve diğer sivil personelin görevlendirilmesi öngörülmüştür. Geleneksel operasyonlara sağlanacak 5,000 kişilik personele ek, 100 kişilik çeşitli sivil uzmanlardan oluşan ek güç, 200 kişilik gözlemci (askeri ve sivil polis) ve 200 kişilik idari personel (uluslararası sivil memur ve yerel personel) görevlendirilecektir. Karmaşık operasyonlara ise 10,000 kişilik personele ek, 300 kişilik çeşitli sivil uzmanlardan oluşan ek güç, 1000 kişilik gözlemci (askeri ve sivil polis) ve 1000 kişilik idari personel. Her iki plan da personel katkısı veren ülkelerin gönderdikleri asker, sivil polis ve diğer sivil personele araç ve gereç sağlamaları ve yeterli malzeme stok etmeleri önem arz etmektedir (UNGA A/55/977, 2001: parag.113).

Öte yandan, benzer şekilde AB, sivil Kriz Müdahale Yeteneği'nin (Crisis Response Capability) (EUROPEAN COMMISSION, 2001) bir parçası olarak BM, AGİT ve Avrupa Konseyi ile koordinasyon içerisinde olan Kriz İdaresinde Sivil Konular Komitesi'ni (ICG REPORT No.2, 2001) aşağıdaki dört ana alanda oluşturmuştur: sivil polis, adli ve cezai yetenekleri olan hukuki düzen kapasitesi, sivil yönetim ve ulusal sivil koruma grupları. 2000 yılındaki Feira Avrupa Konseyi toplantısında, AB uluslararası görevler için 5,000 sivil polis memurunun listelenip hazırlanarak harekete geçirilmesi için nihai bir hedef belirlemiş; 200 hukuki düzen ve sivil yönetici (savcı, cezalandırıcı personel ve yargıçlar) uzmanları listelemiş; arama ve kurtarma, mülteci kampı kurulması, haberleşme sistemleri konuşlandırılması ve lojistik destek için 100 kişilik sivil koruyucu uzmanları havuzu, sivil koruyucu müdahale timinin bir parçası olarak acilen gönderilebilecek 2,000 kişiyle desteklenmiştir (FEIRA EUROPEAN COUNCIL, 2000). Barış operasyonlarında BM-AB işbirliği iki temel çerçevede gelişebilir:

- BM ve AB'nin barış operasyonu görevleri birbirini takip edebilir – AB bölgesel gruplaşma ve koalisyon gücü olarak, BM barış gücü görevi devralıncaya kadar sorunla ilgilenir.
- BM ve AB barış operasyonları birbirine paralel bir şekilde gelişir ve aralarında sıkı bir koordinasyona gidilir – AB bölgesel gruplaşma ve koalisyon gücü olarak, BM'nin polis, asker ve diğer sivil idari personeli ile birlikte yan yana çalışır.

Aynı belirginlikte Türkiye de aktif olarak BM Uluslararası Polis Görev Gücü'nün kurulmasını desteklemiş ve Brahimi Raporu tavsiyeleriyle alakalı uzman polis, ceza mahkemesi ve diğer sivil personelin barış operasyonlarına atanması ve konuşlandırılmasını destekleyebilmek için çalışmalarına devam etmektedir. Türk jandarma birimleri askeri özellikleri olan hareketli güçlerdir. Hukukun uygulanmasında zorlayıcı gücü olan bu birimin fonksiyonları, istihbarat toplama, olayları soruşturma, davaları mahkeme duruşmaları için hazırlama ve terörist organizasyonların etkisiz hale getirilmesine yardımcı olmaktadır. Türk jandarmaları şimdiye kadar Hebron/İsrail (UNTIPH), Bosna-Hersek (SFOR), Kosova (KFOR) ve Afganistan'daki (ISAF) görevlere katkıda bulunmuştur. Türk jandarması ve diğer sivil personel Afganistan'daki *Yerel Yeniden İnşa Timleri* (Provincial Reconstruction Teams) içersinde aktif olarak çalışmaktadır (HÜRİSOY, 2005). Yerel Yeniden İnşa Timleri başarılı bir asker-sivil ortaklığının farklı bölgelerde güvenli bir çevre yaratılmasını kolaylaştırmaları, yerel otoritelerle işbirliğinin tesisi ve yeniden yapılanma çabalarına yardımcı olmaları için kurulmuşlardır.

(c) Eğitim Standartlarının Belirlenmesi

Barış operasyonlarının doğasındaki doktrinsel ve prosedürel değişiklikler, BM'nin üye ülkelerini acil olarak operasyonlar arası bilgi değişimde ve kullanımında başarılı olabilmek ve ortak operasyon gerçekleştirebilmek için asgari düzeyde standartların bir noktada birleştirilmesine zorlamıştır. Ortak bir operasyonda bilgi değişimi ve kullanımını gerçekleştirebilmek için ulusal doktrin merkezlerinin eğitim ve öğrenim yeteneklerinin BM "Standartlaştırılmış Eğitim Modülleri" çizgisinde mükemmelleştirilmesi ve güçlendirilmesi çok büyük önem arz etmektedir. Askeri ve sivil personelin eğitimi, başarılı görevlerin önemli bir parçasıdır. Brahimi Raporu ayrıca, üye ülkelerin, ulusal polis ve diğer uzman ekiplerini hızlı konuşlandırabilmeleri için, bir araya gelerek havuz oluşturulması ve bu personelin bölgesel eğitimine yönelmesi üzerinde ısrar etmektedir. AB üye ülkeleri ve Türkiye hariç diğer BM üye ülkeleri, ne uluslararası operasyonlara aday ülkelerden ulusal havuz oluşturmuşlar, ne de bölgesel eğitimde ortaklığa yönelmişlerdir. Standart eğitim ve öğrenim kurallarını belirlemek, eğitim metodolojisi, bütçesinin finansmanı, tutarlı eğitim modülleri ve adil bir değerlendirme sistemi üzerinde anlaşmayı gerektirmektedir.

Barış operasyonları esnasında eğitim eksikliğinden dolayı ortaya çıkan ciddi sorunlar yüzünden, gönüllü katkılarla 2001 yılında BM Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UN Institute for Training and Research) kurulmuştur (UNGA A/55/502, 2000: parag.72, 75, 96). Bunun ise 2002 yılında Barış

Koruma Operasyonu Dairesi'nin Askeri Birim'inde Eğitim ve Değerlendirme Servisi'nin (Training and Evaluation Service) "görev eğitim birimlerinin" kuruluşu takip etmiştir (UN DPKO, 2005). Asker katkısında bulunan ülkeler ve bölgesel organizasyonların uygun bir zamanlama ile yaptıkları yardımla Barış Koruma Operasyonu Dairesi'nin 16 "Standart Jenerik Eğitim Modülü"nü geliştirilmesi ve yayınlanması, ülkelerin eğitim programlarını BM'nin işlevsel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için şekillendirmelerine yardımcı olmaktadır (UN DPKO, 2005). AB, eğitim standartları konusunda, AB'nin askeri ve sivil kapasitelerinin paylaşımında ve BM barış güçlerinin BM standartlarını yakalamalarına yardımcı olmada BM ile koordinasyon içerisinde olacağını taahhüt etmiştir. İşbirliği özellikle AB'nin polis memurlarının ve diğer sivil uzmanların BM barış operasyonları için eğitimini ve teçhizatlandırılmasını göz önünde bulundurmaktadır.

Türkiye ayrıca hareket deneyimlerini BM ile paylaşmaya hazır olduğunu ilan etmiş, doktrin ve eğitim merkezlerini de BM'nin hizmetine sunmuştur. Türkiye'nin Türk ve yabancı sivil ve askeri personeli eğitmek için geniş bir alana yayılan programlarının bulunmasının yanında, Türkiye yeni eğitim metotları da geliştirmiştir. NATO'nun Ankara'da bulunan Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi (BİOEM), Türk Polis Akademisi ve BM desteğiyle kurulmuş olan Uluslararası Türk Organize Suç ve Uyuşturucu Trafikine Karşı Mücadele Akademisi (Turkish International Academy for Fighting against Organised Crime and Drug Trafficking)⁶ yerel ve yabancı sivil, polis ve askeri, resmi görevlilerini çekmektedir.

Türkiye, Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi'ni 1998'de kurmuştur.⁷ Bu merkez, NATO ile ortaklık antlaşması imzalamış ülkelere, nitelikli öğretime ve eğitime stratejik, operasyonel ve taktik düzeyde olmak üzere Barış İçin Ortaklığın genel prensipleri, bilgi değişim ve kullanım amacına uygun destek sağlamaktadır. Barış İçin Ortaklık eğitim ve öğretim programları, sadece bilgi değişimi ve kullanımını geliştirmekle kalmamakta, ayrıca her türlü barış koruma ve insani operasyonların güçlendirilmesi için ortak planlama, diyalog, eğitim ve uygulamayı daha da ileri taşımayı amaçlamaktadır.

6 Daha fazla bilgi için bkz. <<http://www.tmmm.tsk.mil.tr>>

7 Daha fazla bilgi için bkz. Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi (BİOEM)
<<http://www.bioem.tsk.mil.tr>>

AB, BM ve AGİT temsilcilerinin de katıldığı BM'nin ilkbahar 2002 Helsinki Sivil Polis Konferansı'nda⁸ uygun eğitim standartları geliştirme yönünde atılan adımlara ek olarak, BM'nin 09-16 Haziran 2004 tarihlerinde İstanbul Barışı Koruma Operasyonları Eğitim Semineri⁹ ile ileriye yönelik daha başka adımlar da atılmıştır. BM'nin İstanbul Semineri'nin amacı, komşu ülkelerin personelinin Türkiye'de eğitimi ve daha sonra da BM görevlerine gönderilmesi hakkında görüş teatisinde bulunmak idi. Türk Polis Akademisi ayrıca BM Standartlaştırılmış Eğitim Modülleriyle karşılaştırılabilecek yerel ve yabancı polislerin beceri ve profesyonel standartlarını geliştirme amaçlı eğitim programları geliştirmiştir. 1991 ve 1995 yılları arasındaki dört yıl içerisinde 14 farklı ülkeden 706 yabancı polis Akademiye kayıt olmuş ve bugüne kadar 408 öğrenci mezun olurken, 209 öğrenci halen eğitimlerine devam etmektedir.¹⁰

(d) BM Rezerv Hazırlık Sistemi (UNSAS) ve Askeri Çağrı Listesi (On-Call List)

BM operasyonlarında hareket ve acil konuşlandırmayı desteklemek için Brahimi Raporu, Barışı Koruma Operasyonu Dairesi'nin BM Hazır Barış Gücü Düzenlemeleri Sistemi'nin (UN Stand-by Arrangements System (UNSAS)) (UN DPKO, 2003) – üye ülke güçlerinin barış operasyonları için oluşturdukları gönüllü liste – daha etkin kullanmasını teşvik etmektedir. UNSAS'ın oluşturduğu liste dört aşamalıdır:

- Aşama I – BM tarafından ihtiyaç duyulması muhtemel kaynakların listelenmesinin önerilmesi.
- Aşama II – Katkıları açıklayan detaylı bir listenin önerilmesi (teçhizatlar listesi, birimleri düzenleyen tablo, kendi kendine yeterlilik seviyesi, taşımacılık verileri ve kişiler hakkında veriler).

8 Helsinki Sivil Polis Konferansı 2002 için bkz. <<http://formin.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=5...%2C4683%2C&intThreadPosit>> (15 Nisan 2005)

9 İstanbul Barışı Koruma Operasyonları Eğitim Semineri (2004) için bkz. <www.peacechallenges.net/pdf/Ankara%20Challenges%20Report.pdf> (25 Şubat 2005)

10 Bu bilgiler Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Büyükelçi Murat Bilhan'ın, "Cooperation and Co-Ordination in and on Peace Operations: Challenges for UN Member States in the New Era" seminerinde sunduğu tebliğden alınmıştır. Seminer Peace-Keeping Affairs Office Ministry of National Defence of China ve China Institute for International Strategic Studies kurumlarının ev sahipliğinde 02-08 Ekim 2005 tarihinde Pekin'de gerçekleştirilmiştir.

- Aşama III – Temin edilecek kaynaklar, zaman ve çalışma koşulları hakkında bir memorandum'un imzalanması.
- Acil Konuşlanma Aşaması – Temmuz 2002'de oluşturulan bu aşama asker konuşlandırılmadan önce planlama ve teçhizat listesi, birliklerin kapasitesi ve gereksinimleri ve "Brindisi Stratejik Konuşlanma Stokları" üzerine bir memorandumun imzalanmasını içermektedir.¹¹

Yeniden düzenlenmiş bir UNSAS günümüzde herhangi bir ülke ile BM arasında detaylandırılmış bir memorandum anlaşmasında belirleneceği üzere, BMGK mandası ile 30/90 gün içerisinde kullanıma hazır askeri kaynaklar için yeni bir "Acil Konuşlanma Kademesi"ni de içine alan, dört kademeli bir taahhüdü içermektedir. Barışı Koruma Operasyonu Dairesi ayrıca üç ayda bir, 77'den fazla üye ülkenin UNSAS için listeledikleri kapasitelerin güncelleştirilmesine çalışmaktadır (UN DPKO, 2005). 15 Temmuz 2003 itibarı ile Aşama I'e içerisinde ABD'nin de bulunduğu 25 ülke, Aşama II'ye 11 ülke ve Aşama III'e içerisinde Türkiye'nin de bulunduğu 41 ülke katılmaktadır. Acil Konuşlanma Aşamasına ise sadece Ürdün ve Uruguay katılmaktadır.¹²

Brahimi Raporu ile aynı çizgide, Barışı Koruma Operasyonu Dairesi askerlerin acil konuşlandırılabilmesini kolaylaştırmak için Askeri Çağrı Listesi'ni, sivil polis ve operasyonların diğer unsurları olan hukuki düzen timlerinin görev esnasında desteklenmesi amacıyla oluşturmuştur. Bununla birlikte, BM çokuluslu Yüksek Hazırlıkta Rezerv Tugayı'na (Stand-by High Readiness Brigade (SHIRBRIG)) eşdeğer, bölgesel "tugay büyüklüğünde güçler" oluşturulmasını cesaretlendirmekte ve desteklemektedir (UNGA A/57/711, 2003: parag.36). Bunlara ek olarak ise 100 kişilik bir polis ve uzman gücün UNSAS bünyesinde organize edilerek 7 gün içerisinde acil müdahaleye hazır sivil polis birimine dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu birimin en önemli görevlerinden biri, bölgedeki barış gücü operasyonlarını gerçekleştirecek olan esas personele öncülük etmek olacaktır.

AB'nin Acil Müdahale Gücü'ne katkı sağlamak için, 20 Kasım 2000 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen Kapasite Taahhüt Konferansı, Güç Kataloğu'na (Force Catalogue) yapılabilecek belirli ulusal gönüllü taahhütlerin

11 "Stratejik Konuşlanma Stokları" BM'nin Lojistik Üssünün bulunduğu İtalya'nın Brindisi kentinde bulunmaktadır.

12 Türkiye'nin yanında Aşama III'e katılan diğer ülkeler, Almanya, Bangladeş, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İtalya, Kanada, Nijerya, Pakistan ve Rusya. UN DPKO, "Annual Update on the UNSAS", para. 9; UN DPKO, "UN Stand-by Arrangements System Status Report" <www.un.org/Depts/dpko/rapid/StatusReport.html> (19 Şubat 2005)

araştırılmasını içermekteydi (EUROPEAN COUNCIL, 2000).¹³ Ancak, AB ülkelerinden gelen sivil ve askeri personelin doğrudan BM'nin hizmetine sunulması yerine, ülkeler söz konusu personeli bireysel bazda BM'ye sunmuşlardır. Bu ise barış operasyonlarında, AB ve BM arasındaki sağlıklı işbirliğine ciddi bir engel teşkil etmektedir. Nedeni ise, her Avrupa ülkesinin BM'ye katkısı duruma ve şartlara göre değişim gösterebilecektir. Brahimi Raporu tavsiyeleri çerçevesinde, BM'nin hızlı barış gücü hareketi kapasitesini güçlendirmek üzere Türkiye UNSAS ve Askeri Çağrı Listesi'ne katılmıştır. Türkiye ayrıca Mayıs 1997'de bir Tabur Görev Kuvvetini UNSAS'a sunmuş ve Türk İçişleri Bakanlığı'nın ek olarak 100 kadar sivil ve polis personel birliğini de bu sisteme tahsis edebileceğini BM'ye bildirmiştir. UNSAS'a katılma niyetinden dolayı Türkiye, Ortak Niyet Deklarasyonu'nu 14 Haziran 2000 tarihinde imzalamış ve BM Personel Güvenliği Konvansiyonu'na katılmıştır. Türkiye, imzaladığı Ortak Niyet Deklarasyonu ile BM barış operasyonlarına 14 ile 30 gün içerisinde konuşlandırılmak üzere Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ve polis mensuplarından oluşan yaklaşık bin kişilik personeli görevlendirmeyi taahhüt etmiştir.

SONUÇ

BM Genel-Sekreteri Boutros-Boutros Ghali'nin "An Agenda for Peace" raporu ile 1992'de başlayan barış operasyonlarının yeniden yapılandırılması çabaları, BM'nin bugünkü Genel-Sekreteri Kofi Annan tarafından 2000 yılı başlarında görevlendirilen Lakhdar Brahimi'nin hazırladığı geniş kapsamlı "Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları Panel Raporu'na" (Brahimi Raporu) dönüşmüştür. 21. yüzyılda aşılması gereken sorunlar bir önceki yüzyıldan çok farklı olduğu gibi, bu sorunlara karşı verilmesi gereken mücadele metotları da doğal olarak farklı ve çok yönlü olmalıdır. Dünyanın sürekli değişen politik, güvenlik, ekonomik, sosyal ve çevresel konjonktüründen dolayı, BM ve diğer uluslararası organizasyonların dünyada uluslararası barış ve güvenliği sağlayabilmek için kendi yapılarını değişen dünya şartlarına en iyi şekilde önce nasıl bir şekilde değiştirip sonra da geliştirecekleri sorunsalı karşımızda aşılması gereken önemli bir engel olarak durmaktadır. BM ve AGİT gibi dünyada geniş bir üyelik profili olan organizasyonlar yanında, daha çok bölgesel olarak faaliyet alanlarını geliştirmiş NATO ve AB gibi kuruluşların da barış operasyonlarına yapacakları katkılar oldukça önemlidir.

¹³ Danimarka bu oluşumun dışında kalmayı tercih ederek "Güç Kataloğu"nun dışında kalmıştır.

Daha önce de incelendiği gibi, AB sivil ve askeri kapasitesini 2003 yılı içerisinde geliştirmiş, yapabileceği katkıyı ve oynayabileceği rolü belirlemeye çalışmıştır. Ancak, AB'nin barış operasyonlarındaki rolü az veya çok tanımlanmış olmasına rağmen, "nasıl" ve "hangi" koşullar altında BM ile çalışacağı halen daha cevaplarının detaylandırılması gereken ciddi sorular olarak önümüzde durmaktadır. Önemli sayılabilecek varsayımlardan birisi ise, AB'nin büyük bir olasılıkla barış operasyonları politikasını BM ile işbirliği yaparak, ancak BM'nin dışında geliştireceğidir. BM bir meşruiyet kurumu olarak kalmakla birlikte, kriz yönetiminde AB için yegane ortak olmayacaktır. AB'nin gerçekleştireceği barış operasyonları, NATO'nun imkan ve kabiliyetlerine bağımlı olmasından dolayı, AB için NATO en iyi alternatif ortak olmaya devam edecektir.

Diğer taraftan, Türkiye ise BM, NATO, AB ve AGİT içinde gerçekleştirilen barış operasyonlarına katkısını artırmıştır. Türkiye'nin güvenlik sorumluluklarının AB'nin yakın komşuları üzerinde artması sebebiyle, bir Avrupa ülkesi olup da henüz AB ülkesi olmayan Türkiye, 2009-2010 dönemi için Batı Avrupa ve Diğer Ülkeler'e (WEAG) ayrılan BM Güvenlik Konseyi'nin daimi olmayan sandalyelerinden birisi için adaylığını açıklamıştır. NATO'nun tam üyesi ve AB üyeliği için kendisini katılım müzakerelerine hazırlayan bir ülke olarak Türkiye, BM mandasının olduğu veya olmadığı bölgesel ve çok taraflı barış operasyonlarında dünya barış ve güvenliğine katkıda bulunması şartıyla, önemli roller üstlenmeye devam edecektir.

BM barış operasyonlarının dünyanın her köşesinde barış ve güvenliği sağlamada etkin olabilmesi için Brahimi Raporu tavsiyelerinin uygulanması çok önemlidir. Daha açık bir şekilde belirtmek gerekirse, bu tavsiyeler BM'ye üye ülkeleri bölgesel gruplaşma yoluyla işbirliği yaparak BM barış operasyonları için akılcı yetenekler geliştirme, askeri ve sivil polis eğitimi için bölgesel eğitimi standartlaştırma, asker, polis, ceza ve adli uzmanları listelerek barış operasyonlarına hızla konuşlandırma çağrılarını içermektedir. Barış operasyonlarını, bölgesel olarak başlanmış ve bölgesel olarak odaklanmış çabalar çerçevesinde gerçekleştirebilmek için, Türkiye'nin de içinde katkısının bulunduğu büyüyen bir AB bölgesel kapasitesi BM'nin Avrupa'nın yakın komşuları üzerinde ve dünyada etkinliğinin artmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi (BİOEM) <<http://www.bioem.tsk.mil.tr>>
- DURCH, William J./ HOLT, Victoria K./ EARLE, Caroline R./ SHANAHAN, Moira K. (2003), "The Brahimi Report and the Future of Peace Operations," (US: The Henry L. Stimson Center).
- European Commission External Relations (November 2001), "Civilian Crisis Management," <http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/cpcm/cm.htm> (11 Şubat 2005).
- European Commission (September 10, 2003), "Communication on EU-UN relations".
- European Council, (September 11, 2003), "Agreement between the European Union and the United Nations establishing a framework for co-operation in the field of crisis management".
- European Council (November 20, 2000), "EU Military Structures: Military Capabilities Commitment Declaration," <<http://ue.eu.int/pesc/military/en/CCC.htm>> (25 Şubat 2003).
- EU General Affairs Council (EU GAC) (June 11, 2001), "EU-UN Cooperation in Conflict Prevention and Crisis Management".
- EU General Affairs Council (EU GAC) (June 11, 2001), "Press Release: EU General Affairs Council in Göteborg No.2356," <<http://ue.eu.int/Newsroom/loadDoc.asp?max=1&bid=71&did=66759&grp=3552&lang=1>> (01 Şubat 2005).
- Feira European Council Declaration (June 19-20, 2000), "Presidency Report on Strengthening the Common European Security and Defence Policy" <<http://europa.eu.int/council/>> (20 Haziran 2000).
- Göteborg European Council, Annex to the Presidency Report on ESDP (June 2001), "EU Cooperation with International Organizations in Civilian Aspects of Crisis Management".
- Helsinki Sivil Polis Konferansı (2002), <<http://formin.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=5...%2C4683%2C&intThreadPosit>> (15 Nisan 2005).
- HÜRSOY, Siret, "Security Sector Reform and Peacekeeping Operations" başlıklı tebliğ. "Cooperation and Co-ordination in and on Peace Operations: Challenges for UN Member States in the New Era" semineri. Peace-Keeping Affairs Office Ministry of National Defence of China ve China Institute for International Strategic Studies kurumlarının ev sahipliğinde 02-08 Ekim 2005 tarihinde Pekin'de sunulmuştur.
- International Crisis Group (ICG) Report No.2 (June 26, 2001), "EU Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management," (Brussels).
- İstanbul Barışı Koruma Operasyonları Eğitim Semineri (2004), <www.peacechallenges.net/pdf/Ankara%20Challenges%20Report.pdf> (25 Şubat 2005).
- TARDY, Thierry (September 2003), "Limits and Opportunities of UN-EU Relations in Peace Operations: Implications for DPKO," UN Department of Peacekeeping Best Practice Unit (External Study).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (TCDB) <www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/InternationalOrganisations/UN/> (01.07.2005).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (TCDB) "Turkey: Candidate to the United Nations Security Council, 2009-2010" <www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/InternationalOrganisations/UN/Turkey_Candida%20to%20the%20United%20Nations%20Security%20Council%202009_2010.htm> (01.07.2005).
- Treaty of Amsterdam (ToA) (June 19, 1997), "Consolidated Version of the Treaty on European Union," <<http://europa.eu.int/eur-lex/>>
- UN DPKO, Military Division (2003), "UN Stand-by Arrangements System Military Handbook" <http://www.un.org/Depts/dpko/milad/fgs2/unsas_files/UNSAHandbook2003.pdf> (25 Haziran 2005).

- UN DPKO, "Annual Update on the UNSAS," <www.un.org/Depts/dpko/rapid/StatusReport.html> (19 Şubat 2005).
- UN DPKO, "UN Stand-by Arrangements System Status Report" <www.un.org/Depts/dpko/rapid/StatusReport.html> (19 Şubat 2005).
- UN DPKO, Military Division, Training and Standardization Project, "Training and Evaluation Service," <www.un.org/Depts/dpko/training/sgtm/sgtm_home.htm> (20 Şubat 2005).
- UN General Assembly (UNGA), Report of the Secretary-General (January 16, 2003), "Implementation of the Recommendations of the Special Committee on Peacekeeping Operations," (A/57/711).
- UN General Assembly (UNGA), Report of the Secretary-General (May 28, 2001), "Implementation of the recommendations of the Special Committee on Peace-keeping Operations and the Panel on United Nations Peace Operations," (A/55/977).
- UN General Assembly (UNGA), Report of the Secretary-General (December 21, 2001), "Implementation of the recommendations of the Special Committee on Peacekeeping Operations and the Panel on United Nations Peace Operations," (A/56/732).
- UN General Assembly (UNGA), (October 20, 2000), "Report of the Secretary-General on the implementation of the report of the Panel on United Nations Peace Operations," (A/55/502).
- UN General Assembly (UNGA), Report of the Secretary-General (October 27, 2000), "Resource requirements for implementation of the report of the Panel on United Nations Peace Operations," (A/55/507).
- UN General Assembly and Security Council (UNGASC) (August 21, 2000), "Report of the Panel on United Nations Peace Operations," (A/55/305-S/2000/809) <<http://www.un.org/>>
- UN General Assembly (UNGA) (March 11, 2002), "Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects, Report of the Special Committee on Peacekeeping Operations," (A/56/863).
- White Paper, (October 31, 2001), "United Nations Plan of Action on Peacebuilding".
- WEU Council of Ministers, Petersberg Declaration (June 19, 1992), "II. On Strengthening WEU's Operational Role," (Bonn).